

PRILOGA 1: Poglobljen pregled dolgih obrazložitev predloga popravkov slovenskega prevoda Mednarodne konvencije o pravicah invalidov (MKPI) z Izbirnim protokolom

METODOLOŠKO POJASNILO: V tem besedilu so obrazložitve in utemeljitve večine predlogov popravkov veljavnega prevoda MKPI in Izbirnega protokola. Ob vsakem predlogu so navedena tudi najpomembnejša mesta v veljavnem prevodu MKPI, na katere se spremembe nanašajo. Krajše obrazložitve 41 ključnih predlogov po posameznih členih najdete v priporočilu Zagovornika ter v preglednicah v Prilogi 2.

To besedilo vsebuje pojasnila k 51 točkam oziroma sklopom popravkov. Prvih 44 točk vsebuje obrazložitve, ki se nanašajo na predlog ključnih popravkov prevoda MKPI, ki jih izpostavlja priporočilo Zagovornika. V naslovu posameznih točk je na prvem mestu ustreznejši slovenski prevod besede ali besedne zveze iz MKPI, sledi trenutno veljaven prevod, ki pa strokovno ni ustrezen. Navedena so mesta v tekstu konvencije na katere se nanaša predlog spremembe. Sledi obrazložitev predloga spremembe z namenom izboljšanja prevoda.

Obrazložitve od točke 44 dalje se nanašajo na druge rešitve iz obstoječega prevoda, kjer se odpira potreba po nadaljnji interdisciplinarni strokovni razpravi o možnih ustreznejših rešitvah prevoda. Gre za več presečnih vprašanj, ki so potrebna poenotenja in vplivajo na natančnost, jasnost in določnost pri povzemanju in razumevanju vsebine MKPI.

Obrazložitve se nanašajo tudi na predloge popravkov besedila prevoda Izbirnega protokola k MKPI.

1. Osebe z invalidnostmi (ljudje z invalidnostmi, kjer ustreznije) namesto invalidi

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: naslov konvencije, opredelitev oseb z invalidnostmi v drugem odstavku 1. člena, številna mesta v preambuli in drugod)

Obrazložitev:

Veljavni slovenski prevod MKPI za besedno zvezo v izvirniku »persons with disabilities« uporablja izraz »invalidi« oz. v ženski obliki »invalidke«. Poleg tega uporablja tudi izpeljave kot so »invalidni otroci«, »invalidne ženske«, več glej spodaj v tč.3. Zagovornik predlaga natančen, pomensko jasen in nevtralen prevod besedne zveze, in sicer osebe oz. ljudje z invalidnostmi, v izpeljavah pa otroci z invalidnostmi, ženske z invalidnostmi itd.

Za rabo izraza »invalid« v dosedanjem prevodu ni strokovno utemeljene opore. Z njim se izgubljajo pomembni pomenski poudarki, ki so deloma tudi paradigmatični in transformativni. Izraz »invalid« (še bolj otroci ali ženske z invalidnostmi) pomeni označevalno oznako osebe. Izraz oseba z invalidnostmi je deskriptiven (opisovalen). Gre za osebo, ki ima tako osebno okoliščino oz. okoliščine. Terminologija temelji na novem pojmovanju invalidnosti: MKPI uvaja na človekovih pravicah temelječ model razumevanja invalidnosti, invalidnost je le ena od več plasti identitete vsake osebe z invalidnostjo, nikakor pa ne nujno tista, ki jo najbolj zaznamuje oz. določa. Raba izraza osebe z invalidnostmi je torej osnovana na tem novem modelu razumevanja, torej spodbuja razumevanje invalidnosti, utemeljeno na človekovih pravicah.

V slovenski zakonodaji izraz invalid običajno označuje osebo s formalno priznanim statusom invalida.

Posamezen zakon opredeljuje statute kot so na primer vojni invalidi, delovni invalidi, invalidi po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, invalidi po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov, otroci s posebnimi potrebami). Vendar to ne velja vselej, nekatere opredelitve, na primer v Zakonu o izenačevanju možnosti invalidov so tudi bolj odprte.

Izraz »invalid« ima v različnih zakonih torej različen pomen. Tako ne gre za ustaljen pravni pojem, niti po obliki niti vsebinsko. Uporaba istega izraza za mnoge vsebinsko različne položaje ljudi, iz katerih izhajajo tudi različni statusi in z njimi povezane pravice oz. ugodnosti, tako rekoč v vsakem zakonu posebej, povzroča terminološko zmedo. Tudi sicer uporaba izraza invalid ni enotna. Veljavna zakonodaja že uporablja tudi izraza osebe z invalidnostmi ter izraz hendikepirani. Ne gre torej za pravilo domače terminologije ali nomotehnike, pa tudi če bi šlo za tak primer, domača nomotehnika ne sme prevladati nad nomotehniko izvirnika mednarodne konvencije.

Ob uporabi izraza »invalid« se izgublja poudarek iz MKPI, da obstajajo številne oblike oz. vrste invalidnosti, ki jih ima lahko ena oseba tudi več hkrati. Izraz z množinsko obliko celovito zaobjame različne invalidnosti.

Izraz »osebe z invalidnostmi« omogoča razumevanje invalidnosti, ki je odprto, dinamično in omogoča, da je predmet razvoja (invalidnost je koncept, ki se še razvija). Z razvojem njegovega razumevanja se lahko nanaša na še nove, dodatne skupine oseb. To je odraz raznolikosti in omogoča pluralizem pri razumevanju invalidnosti.

Napaka se povezuje tudi z drugimi pomensko ključnimi določili. Tudi opredelitev kdo so osebe z invalidnostmi v drugem odstavku 1. člena MKPI je netočno prevedena. Izvirnik namreč le primeroma našteva, koga vse ta izraz »vključuje«. Uradni slovenski prevod pa izpusti poudarek, da se posamezne oblike okvar (telesne, duševne, intelektualne ali senzorične) našteva le primeroma in da seznam ni taksativen (zaprt).

Vse to pomembno zaznamuje razumevanje, kdo vse je nosilec pravic oz. kakšen je personalni vidik zaščite po MKPI (lat. *ratione personae*). Med temi so tudi osebe z dolgotrajnejšimi zdravstvenimi stanji, ki se jim doslej po notranjem pravu ni pripisovalo invalidnosti. Med te spadajo npr. osebe s psihosocialnimi invalidnostmi, osebe s slabšim duševnim zdravjem, demenco, disleksijo ali debelostjo. Z doslej uveljavljenim medicinskim razumevanjem pojma invalida, ki pomeni trajno, nespremenljivo stanje, je lahko povezana tudi stigma, zlasti pri psihosocialnih invalidnostih. Zato uporaba novega opisovalnega, ne označevalnega izraza omogoča, da se z njim lažje poistovetijo tudi te osebe.

V Sloveniji del invalidskih organizacij izraz invalid šteje za ustrezno poimenovanje, sestavni del svoje identitete in se z njim istoveti. Vendar to ne more biti argument za strokovno neustrezen prevod »persons with disabilities« iz MKPI v »invalid«. Nekatero reprezentativno invalidske organizacije se ne istovetijo z izrazom »invalid« in nasprotujejo njegovi uporabi, opozorile so tudi na sporen prevod MKPI. Tudi krovno združenje reprezentativnih invalidskih organizacij NSIOS je v svojem alternativnem poročilu o izvajanju MKPI Odbor MKPI opozorilo na neusklajenost domače zakonodaje z na človekovih pravicah utemeljenem modelu razumevanja invalidnosti.¹

¹ Glej Alternative report on the implementation of the provisions of the Convention on the rights of persons with disabilities in the Republic of Slovenia (2008 – 2017), str. 19-21 ter Shadow report of the group of non-governmental organisations from Slovenia on implementation of CRPD in Slovenia (2008 – 2017), str. 5-7 in 11-14. Oboje v angleškem jeziku dostopno na https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/SessionDetails1.aspx?SessionID=1204&Language=en.

Izraz »invalid« nakazuje preživele koncepte oz. paradigme medicinskega in deloma socialnega oz. dobrodelnega (ang. charity) modela razumevanja invalidnosti. Izraz »invalid« je bil v pravu OZN presežen že leta 1993, ko so bila sprejeta Standardna pravila o izenačevanju možnosti ljudi z invalidnostmi. Torej ne »invalidov«. Tudi prevod naslova tega dokumenta je netočen.

Izraz »invalid« se v prevodu besedila opredelitve invalidnosti v točki e) preambule netočno uporablja še kot sopomenko za »osebo z okvarami« (ang. »person with impairments« oz. oseba z nezmožnostmi, hibami). O netočnem prevodu opredelitve invalidnosti več v točki 4.

Uporaba izraza »invalid« ne omogoča rabe spolno nevtralnih jezikovnih oblik, izraz oseba z invalidnostmi pa to omogoča, tako se lahko v njem prepoznajo med drugim tudi transspolne osebe.

Termin osebe z invalidnostmi je natančen, pomensko jassen in nevtralen prevod izraza »persons with disabilities« iz MKPI. Ne gre le za vprašanje jezikovnega sloga, ampak za vsebinsko pomembno razliko.

Ponekod v tekstu konvencije bi zaradi slogovnih razlogov lahko kot ustreznejšo uporabili besedno zvezo ljudje z invalidnostmi. O tem bi veljalo pretehtati, tudi ob upoštevanju pravil za lahko razumljiva besedila (več v točki 50 in drugih).

2. Organizacije oseb z invalidnostmi/reprezentativne organizacije *namesto invalidske organizacije ali reprezentativne invalidske organizacije*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: tretji odstavek 4. člena, 29. člen tč b) ii, prvi odstavek 32. člena)

Obrazložitev:

Pojem iz izvirnika MKPI »organizations of persons with disabilities« se v veljavnem prevodu netočno prevaja v »invalidske organizacije«. Zagovornik predlaga vsebinsko bolj vključujoč izraz organizacije oseb z invalidnostmi, ki se nanaša na širši krog organizacij.

Tudi tu, enako kot v prejšnji točki, veljavni prevod uvaja domačo pravno terminologijo, ki pa je preozka. Po Zakonu o invalidskih organizacijah so invalidske organizacije organizirane kot društva, ki pridobijo poseben status, ker delujejo na področju invalidskega varstva v javnem interesu in morajo v ta namen izpolnjevati določene pogoje in merila. Torej to niso vse organizacije, v katere se združujejo ljudje z invalidnostmi. Prav tako je vprašljivo, ali se pri dodeljevanju tega statusa invalidnost (oz. kdo so po tretjem odstavku 5. člena »invalidi«, ki se vanje združujejo) razume v pomenu MKPI, saj je bil zakon sprejet že leta 2002, sklicuje pa se na »mednarodno klasifikacijo«, ki je MKPI ne pozna oz. glede invalidnosti izrecno uvaja novo paradigmo. Tako doslej ni bilo mogoče, da bi se status invalidske organizacije priznavalo združenjem oseb s psihosocialnimi invalidnostmi (npr. z dolgotrajnejšimi težavami v duševnem zdravju), ali da bi se te osebe vključile v invalidske organizacije. Ta in predhodna nepravilnost (v prejšnji točki glede opredelitve oseb z invalidnostmi) otežujeta osebam s psihosocialnimi invalidnostmi, da bi se prepoznale kot osebe, ki so nosilke pravic po MKPI, vključno s pravico ustanavljanja in vključevanja v organizirano skupnost oziroma v organizacije oseb z invalidnostmi.

To ima tudi konkretne negativne posledice za dosledno izvajanje zavez iz MKPI.

Napačno razumevanje upravičencev pravic iz MKPI s strani vseh odločevalcev, zlasti ustvarjalcev politik implementacije konvencije ima npr. vpliv na pravico sodelovati pri spremljanju izvajanja konvencije. Sedanja sestava Sveta za invalide Republike Slovenije, ki ima med drugim nalogo spremljati izvajanje MKPI, tako ne vključuje organizacij ljudi z vsemi vrstami invalidnosti, pač pa zgolj nekaterih. Gre za resno vsebinsko pomanjkljivost, ne za vprašanje sloga prevoda.

3. **Otroci/ženske/deklice z invalidnostmi** *namesto invalidni otroci/ženske/deklice*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točki r) in q) preambule; 3., 4., 6., 7., 28. člen in drugod)

Obrazložitev:

Izrazi kot so »invalidni otroci«, »invalidne ženske«, »invalidne deklice« predstavljajo nepotrebno označevalno poimenovanje, namesto opisovalnega načina iz besedila izvirnika MKPI. Zagovornik predlaga uporabo natančnih, opisovalnih, bolj vključujočih izrazov »otroci z invalidnostmi«, »ženske z invalidnostmi« ter »deklice z invalidnostmi«. Ti poudarjajo, da je invalidnost zgolj del identitete teh oseb, ne pa njihova vseobsegajoča značilnost, ki jih najbolj opredeljuje. MKPI terja odstranitev uporabe vseh izrazov, ki imajo slabšalni prizvok oziroma temeljijo na preživelih paradigmah razumevanja invalidnosti.

Označevalni izraz »invalidna oseba« pozna tudi notranje pravo in je še bolj problematičen kot izraz »invalid«. To terja usklajitev domače zakonodaje z MKPI, ne pa obratno. Gre za vsebinsko pomanjkljivost, ne za vprašanje sloga prevoda.

4. **Natančnejša opredelitev invalidnosti – več neustreznih izrazov in sintaks**

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka e) preambule)

Obrazložitev:

V točki e) preambule prevoda MKPI opredelitev invalidnosti ni ustrezno povzeta, zaradi neustreznega prevoda več izrazov in sintaks v besedilu določbe. Zato je oteženo razumevanje, da MKPI vključuje vse tri modele razumevanja invalidnosti - medicinskega (funkcionalnega), socialnega (družbenega) ter model, utemeljen na človekovih pravicah (polno in enako uresničevanje človekovih pravic in vključenost kot ključno merilo). Veljavni slovenski prevod MKPI se pomensko, besedilno, jezikovno, strokovno in funkcionalno oddaljuje od razumevanja ključne paradigme in definicije invalidnosti. Negativne posledice za razumljivost še zaostrejejo netočnosti pri opredelitvi, kdo so ljudje z invalidnostjo in njihove organizacije (glej točka 1 in 2).

Če je pojem invalidnosti kot osebne okoliščine pomensko odprt in se razvija, je treba pri normiranju povsod ohraniti generalno klavzulo in odprte izraze (npr. osebe z invalidnostmi, invalidnost kot osebna okoliščina). Izrazi morajo biti natančni, razumljivi in dosledno uporabljeni na vseh mestih enako, da so sposobni dinamične interpretacije. Če opredelitev invalidnosti v MKPI terja novo razumevanje (spremembo v zavesti, koncepta, paradigme), ki je zahtevno, to ne pomeni, da se ji smemo izogniti. To med drugim dokazuje praksa spreminjanja razumevanja invalidnosti s strani Sodišča EU.²

² Glej npr. sodbo Sodišča EU v združenih zadevah C-335/11 in C-337/11 (47. odstavek): »pojem „hendikepiranost“ (tj. invalidnost, opomba Zagovornika) iz Direktive 2000/78 treba razlagati tako, da vključuje bolezensko stanje, ki je posledica bolezni, ki je bila diagnosticirana kot ozdravljiva ali neozdravljiva, če ta bolezen povzroči omejitev, ki je posledica zlasti telesnih okvar oziroma umskih ali

Obstoječi pravni red s svojo terminologijo ni pravni argument za ohranjanje rešitev v veljavnem prevodu MKPI, ampak prav nasprotno: MKPI ne terja le spremenjeno razumevanje, ampak tudi popravo dosedanjega razumevanja in izrazov v nacionalni zakonodaji, predvsem pa terja vsebinsko usklajitev zakonodaje z MKPI. Zaradi širokega polja urejanja iz MKPI tega, denimo, ni ustrezno zožiti zgolj na polje invalidskega varstva.

Besedo »interakcija« oz. »odnosi« (ang. »interaction«) med ljudmi z okvarami (glej v nadaljevanju) ter ovirami zaradi stališč v družbi in ovir v okolju se v točki e) neustrezno prevaja kot »sodelovanje«. To bi lahko napačno nakazovalo na domnevno zavestno pristajanje oseb z invalidnostmi na procese pri nastajanju njihove invalidnosti. Zagovornik predlaga uporabo tujke interakcija, ki omogoča razumevanje, da so ti procesi dvosmerni. Pri prevodu, koga vse vključuje izraz »osebe z invalidnostmi« v drugem odstavku 1. člena MKPI se pri isti besedni zvezi za pojem interakcija uporablja nekoliko ustrežnejši prevod »v povezavi«. Varianta prevoda: »v medsebojni povezavi«. Utemeljenih razlogov za odstopanja v prevodih enakih terminov v zvezi s ključnimi koncepti na različnih mestih v MKPI ni. Glede uporabe tujk glej točko 50.

Tudi pojem osebe z okvarami (ang. »persons with impairments«) se neustrezno enači z izrazom »invalidi«. Izraz »invalidi« (v smislu oseb z invalidnostmi) v vsebinskem smislu na tem mestu ne more biti sopomenka za osebe z okvarami. Pojem osebe z okvarami (lahko tudi ljudje z nezmožnostmi, hibami, kar je oboje v rabi v notranji zakonodaji, čeprav ima nekoliko slabšalni prizvok), je na tem mestu v MKPI zavestno uporabljen za namene razločevanja različnih vidikov invalidnosti, saj pomensko poudarja zgolj funkcionalne lastnosti (medicinski vidik). Iz uporabe izraza oseba z okvarami v opredelitvi invalidnosti jasno izhaja, da je to, ali ima nekdo okvare, sicer nujni, a še ne zadosten pogoj, da ima oseba tudi »invalidnosti« v smislu MKPI. Invalidnost namreč nastane šele ob hkratnem upoštevanju izključevalnega načina obravnavanja teh oseb v družbenih odnosih (socialni vidik invalidnosti) oz. zaradi medsebojnih učinkov (interakcij) različnih (medicinskih in tistih v okolju, torej socialnih) razlogov oviranosti na polno in enako uživanje pravic.

Angleško besedno zvezo »on an equal basis with others« je treba dosledno prevajati kot »na izenačeni osnovi kot drugi« (varianta: na enaki osnovi kot drugi), namesto trenutno veljavnega prevoda »pod enakimi pogoji kot drugi«. Nedosleden prevod te besedne zveze se sicer pojavlja na več mestih v besedilu MKPI. O tem posebej v točki 9 obrazložitve.

5. **Raznolikost** namesto različnost

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka i) preambule)

Obrazložitev:

Angleški izraz »diversity« se napačno prevaja kot »različnost«, ustrezno je raznolikost. Termin različnost (ang. »difference«) se na nekaterih drugih mestih uporablja pravilno. Ne gre za sopomenki.

duševnih motenj in ki zaradi različnih ovir lahko prepreči, da bi zadevna oseba v poklicnem življenju polno in učinkovito sodelovala na podlagi enakopravnosti z drugimi delavci, in je ta omejitev dolgotrajna. Narava ukrepov, ki jih mora delodajalec sprejeti, ni odločilna za ugotovitev, da zdravstveno stanje osebe spada pod ta pojem.«

6. **Sodelovanje** namesto vključevanje

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka k) preambule in druga mesta)

Obrazložitev:

Angleški izraz »participation« je na vseh mestih v konvenciji ustrezneje dosledno prevajati kot sodelovanje; vključevanje namreč označuje izraz »inclusion«. Sodelovanje predpostavlja aktivnejšo vlogo osebe kot v primeru, ko je oseba le vključena, ni pa nujno, da je ob tem tudi aktivna, angažirana, da sodeluje. Uraden prevod je sicer na več drugih mestih MKPI ustrezen, vendar je težava torej v tem, da ni dosleden. Izraz sodelovanje sicer ne vključuje poudarka o ovirah in izključenosti, ki jih je treba premostiti, da se začne vključevanje. Glede na kontekst je zato morda ponekod na mestu opisno vključiti obe besedi skupaj torej kot »sodelovanje in vključevanje«, nadomeščanje ene z drugo pa ni ustrezno.

7. **Pri sodelovanju kot enaki člani družbe** namesto pri enakopravnem vključevanju v družbo

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točki a) in k) preambule ter tretji odstavek 24. člena)

Obrazložitev:

Izraz »equal« se na različnih mestih prevaja nedosledno, ponekod ustrezno (točka a) preambule), torej kot »enako«, na več mestih pa neustrezno kot enakopravno ali kot enakopravnost (na primer v točki k) preambule). Enakopravnost je primer vnašanja domače terminologije, ki hkrati predstavlja teleološko (pomensko, namensko) redukcijo. Enakopravnost je podpomenka enakosti, ne sinonim. Enako(st) ima v MKPI na različnih mestih različen normativni pomen. Lahko je običajno pravno pravilo (npr. enako varstvo), merilo (npr. pri tem kdaj nastane invalidnost), pravno načelo (enake možnosti), določa (družbeni) cilj (dejansko enakost, enako sodelovanje) in je hkrati temeljna družbena vrednota. Enakost po MKPI pomeni več kot enakopravnost, presega tudi zagotavljanje enakih možnosti, saj pomeni vsebinsko, vključujočo enakost. Ta pomanjkljivost je podrobneje opisana v točki 12.

V točki k) preambule je izraz sicer del besedne zveze »enaki člani družbe«. Tudi to je pomembna besedna zveza za razumevanje, zato ne gre le za slog izražanja. Tudi izraz »člani« (angleško »members of«) družbe (v točki a) preambule pa »člani človeške družine«, tudi pojem družine sedanji prevod neupravičeno ne povzame) je pomemben za razumevanje vsebinske, vključujoče enakosti in usmerjenosti na sprejetost (sodelovanje) v družbi, zato se ga neupravičeno ne sme izpustiti (tudi v tretjem odstavku 24. člena).

Za sodelovanje namesto vključevanje glej prejšnjo točko.

8. **Politike** namesto usmeritve

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka o) preambule; točka c) prvega odstavka 4. člena in druga mesta)

Obrazložitev:

Na številnih mestih je angleški izraz »policy« ustrezneje tolmačiti kot politike in ne kot usmeritve, saj MKPI predpostavlja oz. obvezuje države podpisnice k izvajanju aktivnih politik za uresničevanje njenih določb. Izraz usmeritev je preveč nedoločen, premalo razumljiv in zavezujoč, politike pa so več kot to, so sistemske in namenjene doseganju določenih ciljev.

9. »Na izenačeni osnovi kot drugi« je sintagma, ne sme biti varianta prevoda, kot da gre za slogovne rešitve

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točki e) in r) preambule; 1., 2. člen in drugod)

Obrazložitev:

Angleška besedna zveza »on an equal basis with others« (»na izenačeni osnovi kot drugi«, varianta: »na enaki osnovi kot drugi«, v enem od prevodov v sistemu Linguee se zasledi prevod »na enakovredni podlagi«) je z vsebinskega oz. konceptualnega vidika nova in pomembna sintagma. Ne gre le za slog izražanja. V uradnem prevodu se prevaja nedosledno na različne načine: pretežno kot »na enaki podlagi kot drugi«, zgolj »enako«, na nekaj mestih »kot drugi«, »enako kot drugi«, celo kot »enakopravno« ipd. Besedno zvezo je treba povsod uporabiti dosledno v celoti, kot sintagmo. Pomensko vključuje tako formalni (enakopravno, enaka podlaga) kot vsebinski vidik (zahteva, da se dosega vsebinska, vključujoča enakost). Odbor MKPI je sintagmo pojasnil v svojem Splošnem komentarju št 6. k 5. členu o pravici do enakosti in nediskriminaciji³, kot novo presečno komponento. Po eni strani jamči, da ljudje z invalidnostmi ne bodo imeli manj ali več pravic ali ugodnosti kot vsi drugi, po drugi strani terja, da države sprejemajo konkretne in usmerjene ukrepe za zagotavljanje dejanske enakosti pri uživanju vseh človekovih pravic in svoboščin.

10. Instrumenti *namesto listine*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka u) preambule)

Obrazložitev:

V točki u) Preambule z angleškim izrazom »instruments« niso mišljene le listine, konvencije, ampak upoštevanje vseh instrumentov za zaščito, vključno z organizacijskimi, procesnimi potmi za nadzor. Tako je instrument za zaščito po MKPI sam Odbor za pravice ljudi z invalidnostmi in celoten proces nadzora. Ta vključuje poročanje, dajanje splošnih in konkretnih priporočil, obravnavo posameznih pritožb, opažanja posebnih poročevalcev za posamezna področja ipd.

11. Podpora ali (mestoma) asistenca *namesto pomoč*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka x) preambule in drugod)

Obrazložitev:

V točki x) in na številnih mestih drugod slovenski prevod besede »assistance« uporablja neustrezen izraz »pomoč«, kar ni skladno z izvirnimi jezikovnimi različicami MKPI (angleško: »support«, francosko: »accès à l'accompagnement«, špansko: »al apoyo«, rusko: »доступа к поддержке« oz. dostupa k podderžke). MKPI terja odpravo pokroviteljskih oziroma dobroteljskih (ang. charity) modelov razumevanja pristopov k invalidnosti, zato je ustreznejši prevod podpora ali mestoma (glede na kontekst) asistenca.

³ Glej General comment No. 6 (2018) on equality and non-discrimination, dostopno na: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/6&Lang=e.

12. Enako *namesto* enakopravno

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka k) in x) preambule; 1. in 2. člen, tretji odstavek 24. člena)

Obrazložitev:

Izraza »equal« ni ustrezno prevajati kot enakopravno, temveč kot enako. Enakopravnosti kot termina mednarodno pravo sploh ne pozna. Prevod torej pomeni vnašanje domače terminologije, vendar hkrati predstavlja teleološko (pomensko, namensko) redukcijo. Enakopravnost je podpomenka enakosti, ne sinonim, enako velja kadar je v rabi kot pridevnik. Enako(st) ima v MKPI na različnih mestih različen normativni pomen, ne le pravni. Lahko učinkuje kot tipična pravna obveznost, da se jo zagotovi, na primer enaka zaščita, enako pravno varstvo, enakost pred zakonom. Lahko je merilo (npr. pri tem kdaj nastane invalidnost, ki preprečuje, da bi ljudje z invalidnostmi polno in učinkovito sodelovali v družbi na izenačeni osnovi kot drugi), lahko je pravno načelo (vodilo, ki usmerja pri razlagi, tako da se ob razlagalni dilemi ne da prednost tisti razlagi, ki bi zadostila le formalni enakopravnosti, ampak tisti, ki zasleduje vsebinsko enakost; načelo konvencije je na primer načelo enakih možnosti), lahko določa (družbeni) cilj (kaj je zaželeno: dejanska enakost, vključujoča enakost, enako sodelovanje) in je hkrati lahko temeljna družbena vrednota oziroma ideja (npr. priznavanje, da so enake pravice za vse ljudi temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu).

Enakopravnost ne more ubesediti nič kar presega formalno enakost (enakost pred zakonom, enaki pogoji), zato takšno zoženje izpusti ostale normativne ravni, na katerih učinkuje besedilo konvencije tam, kjer uporablja besedo enakost. Enakost ljudi je kot ideja odprt koncept (ki pa seveda ne pomeni istosti). Čeprav imamo ljudje in družbene skupnosti lahko o tej ideji različne poglede, pa so se o njeni vključitvi v tekst MKPI državepoenotile. Kaj enakost pomeni, se razvija tudi s prakso uporabe MKPI. Enakost po MKPI pomeni več kot enakopravnost, presega tudi zagotavljanje enakih možnosti. Pomeni vsebinsko, vključujočo enakost,⁴ ki presega tako formalno (enakopravnost v vsebinskem in procesnem smislu) kot tudi materialno (vsebinsko, dejansko izenačujočo) enakost, saj terja enakost rezultatov pri uživanju pravic ter enako vključenost ter sodelovanje v družbi.

Pomanjkljivost v prevodu je treba razumeti glede na vsakokratni kontekst, kjer prihaja do te pomenske redukcije.

⁴ Odbor ZN za pravice oseb z invalidnostmi, ki nadzira izvajanje MKPI, v Splošnem komentarju št. 6 o enakosti in nediskriminaciji MKPI razlaga tako, da uvede nov model enakosti v okviru sodobne teorije enakosti, t.i. vključujočo enakost. Glej v opombi 3, 11. točka. Vključujoča enakost temelji na predpostavki, da je treba vse, tudi osebe z invalidnostmi, zavarovati in opolnomočiti, da ne bodo izpostavljeni:

- socialno-ekonomskim prikrajšanjem (pravičnost terja, da se naslovi te strukturne neugodnosti; to je prerazporeditvena (redistributivna) razsežnost),
- stigmatizaciji, stereotipom, predsodkom in nasilju (gre za priznavanje človekovega dostojanstva, vključno s presečnimi vidiki posameznikove identitete; to je razsežnost priznavanja (recognition)),
- izključenosti iz družbenih skupin oziroma iz družbe (treba je zagotoviti vključenost in sodelovanje; to je sodelovalna (participativna) razsežnost),
- obveznosti, da se asimilirajo in da zanikajo svojo različnost, kar je izraz priznavanja človekovega dostojanstva (razsežnost prilagajanja (accommodation)).

Teoretični model tega razumevanja enakosti je sicer že pred tem razvila Sandra Fredman, s to razliko da zadnjega od procesov razume še širše, kot strukturno razsežnost, ki narekuje širše družbene spremembe, na primer tudi bistveno širšega dojetja kaj sploh je zmožnost (ability).

Ta pomanjkljivost v prevodu je pomembna, med drugim se pojavlja nejasnost v opredelitvi, kaj je bistven namen in cilj konvencije ali njenih posameznih določb (to je, da je cilj enako uživanje vseh človekovih pravic in svoboščin, enako sodelovanje v družbi). Na nekaj mestih se pomen pomanjkljivosti še okrepi, ker se hkrati opusti še uporabo določene sintagme ali besedne zveze (na primer, da so ljudje z invalidnostmi enaki člani družbe ter pri uporabi sintagme na izenačeni osnovi kot drugim v opredelitvi, kaj pomeni diskriminacija zaradi invalidnosti ter invalidnost, glej v točki 9 in 12).

13. Razumna prilagoditev *namesto primerna prilagoditev*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 2. člen in drugod)

Obrazložitev:

Zahteva po razumni prilagoditvi predstavlja pomemben koncept (pravni institut, opustitev razumne prilagoditve po pomeni diskriminacije zaradi invalidnosti), a se jo prevaja nedosledno. V 2. členu MKPI je neustrezno prevedena kot »primerna prilagoditev«. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) vsebuje obe različici hkrati, v 14. členu je povzeta pravilno. Pravilen prevod vsebuje tudi 5. člen Direktive Evropskega sveta št. 2000/78/ES⁵. Beseda »razumna« (torej ne primerna) je v vseh uradnih jezikovnih različicah MKPI (angleško: »reasonable accommodation«, francosko: »aménagement raisonnable«, špansko: »ajustes razonables«, rusko: »razumnoe prispособljenje«). Takšno terminološko nedoslednost v notranjem pravu (celo znotraj istega zakona) je treba opustiti.

Izraz primerna prilagoditev zoži in deloma zgreši pomenski odtenek, ki ga ima izraz razumna prilagoditev. Primerna prilagoditev lahko na videz daje poudarek napačnemu delu testa sorazmernosti oz. napeljuje na preveč mil test. Izostri vprašanje primernosti ukrepov v smislu stvarne povezanosti ukrepa (prilagoditve) s potrebami osebe z invalidnostjo (tj. da se slednjih ne zgreši), namesto, da bi izostril bistven del testa sorazmernosti v ožjem smislu, ki zahteva tehtanje, kdaj je zahtevani ukrep za zavezanca morda nesorazmerno obremenjujoč. Obveznosti zanj ni, če je prilagoditev prekomerno zahtevna v smislu stroškov oz. porabe virov ali kako drugače prezahtevna. Vse, kar ni tako prezahtevno, pa je moč razumno zahtevati.

Nerazumevanje koncepta razumne prilagoditve v praksi povzroča, da številni zavezanci napačno sklepajo, da so oni tisti, ki izbirajo med vrsto možnih prilagoditev, ne pa, da ukrepe izbira upravičenec. Dodatno pa tudi, da je v njihovih očeh skoraj vsakršna prilagoditev, ki je primerna (torej, da sledi cilju), tudi že dovolj za izpolnitev njihove obveznosti. V praksi neposredne rabe MKPI Zagovornika načela enakosti ali Varuha človekovih pravic se na tako zmotno razlago zavezanci pogosto opirajo. Pogosto iščejo alternative tisti rešitvi, ki jo je predlagala oseba z invalidnostjo. Pri tem pa se ne spuščajo v vprašanje prekomernosti v ožjem smislu, ampak iščejo ugodnejšo rešitev le zase. Sklepajo, da v tem smislu zadostuje najmilejši test sorazmernosti. V ustaljeni (ustavnosodni) sodni praksi pri uporabi tega testa za primernost in ustreznost ukrepov zadošča že razumna povezanost s predmetom urejanja; kadar je na voljo izbira med več rešitvami, pa je izbira domnevno v polju proste presoje zavezanca o (politični) primernosti.

Tudi v besedilu opredelitve razumne prilagoditve je smiselno zamenjati izraz »primerno« z »ustrezno«. Treba je poenotiti urejanje, enako kot je to urejeno v Direktivi Evropskega sveta št. 78/2000/ES.

⁵ Dostopno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32000L0078>.

14. **Preprosti jezik** *namesto* običajni jezik

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 2. člen)

Obrazložitev:

Angleški izraz »plain-language« je oblika izražanja, zapisa, sporočanja, ki je osredotočena na bistvo sporočila.⁶ Cilj je čim večja razumljivost komunikacije. V nekaterih primerjalnih ureditvah (npr. ZDA, Nova Zelandija) je bila to pravno urejena oblika komuniciranja že pred uveljavitvijo MKPI. V Sloveniji ta izraz še nima ustreznega prevoda v pravnem redu. Izraz »preprosti jezik« se uporablja v stroki,⁷ ki uporablja tudi izraz »navadni jezik«.⁸

15. **Dopolnilne** *namesto* povečevalne oblike komunikacije

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 2. člen, 21. člen tč. b), tretji odstavek tč. a) in četrti odstavek 24. člena)

Obrazložitev:

Izraz »augmentative« je možno prevajati kot »dopolnilne« ali kot »ojačevalne« oblike komunikacije. Izraz se že uporablja tudi v stroki oziroma praksi.⁹ S temi oblikami se z različnimi tehnikami okrepi sporočilo, pomaga k razumevanju. Vsebinsko ne gre za tehnično povečevanje tekstov, spreminjanje izpisa zaslonov ipd. V to kategorijo sodijo tudi oblike t. i. totalne komunikacije, ko se komunicira z več različnimi tehnikami prek več čutil hkrati.

16. **Komunikacija** *namesto* oblika zapisa, sporočila, sporočanja

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 2. člen; točka b) prvega odstavka 21. člena ter drugod)

Obrazložitev:

Na nekaj mestih MKPI terja, da se zagotovi dostopnost (npr. besedila konvencije v 49. členu), informacije v dostopni obliki, ali da se zagotavlja dostopne oblike komunikacije. Kljub temu se v besedilu na nekaj mestih namesto »dostopna oblika« ali »dostopna oblika komunikacije« pojavi prevod »dostopna oblika zapisa«, ki pa ima preozek pomen.

Predvsem je to lahko napačno razumljeno le kot zgolj pisno ali le kot zgolj enosmerno sporočanje. Komunikacija pomeni dvosmeren proces, kot sprejemanje in kot posredovanje informacij. Komunikacija je izrecno opredeljen pojem (2. člen) z mnogoterimi vidiki, v besedilu konvencije je zato ta beseda referenca na ta pojem. Dostopnost komunikacije se tako ne nanaša le na zapise (v tekstu, posnetki ipd.), ampak lahko tudi na druge načine komunikacije.

⁶ Nekaj pravil za to glej na <https://www.plainlanguage.gov/about/definitions/> ali na https://en.wikipedia.org/wiki/Plain_languagea.

⁷ Gl. npr. dr. Dragica Haramija, Razvoj bralne pismenosti pri učencih priseljencih z modelom lahkega branja in/ali preprostega jezika, v Sodobna pedagogika št. 2, dostopno na https://www.sodobna-pedagogika.net/clanki/02-2021_razvoj-bralne-pismenosti-pri-ucencih-priseljencih-z-modelom-lahkega-branja-in-ali-preprostega-jezika/.

⁸ Glej npr. Lahko je brati: Lahko branje za strokovnjake, str. 16, dostopno na <http://www.lahkojebrati.si/Portals/1/Knjige/Lahko%20branje%20za%20strokovnjake.pdf>

⁹ Glej novico na: <https://www.rtvlo.si/dostopno/vsi-ljudje-bi-morali-imeti-pravico-izraziti-svojo-voljo/675009>.

Npr. v živo prek prevajalcev znakovnih ali taktilnih jezikov (simultani prevod), alternativni načini komunikacije so lahko hkratna uporaba več tehnik (npr. t.i. totalna komunikacija lahko vključuje govor, geste ipd.). Ena od možnih variant izboljšave prevoda je tudi prevod same besede komunikacija, ki je tujka. V slovenskem jeziku pomeni sporazumevanje.

17. **V neskladju** *namesto v nasprotju*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka d) prvega odstavka 4. člena)

Obrazložitev:

Izraz »inconsistent« (nekonsistenten) pomeni neskladen (možne različice prevoda: divergenten, odstopajoč). Izraz nasprotujoč je vsebinsko preozek, saj ne gre zgolj za neposredno nasprotje z vsebino, ampak tudi za nepopolno usklajenost z vsebino.

18. **Mobilnost** *namesto gibanje*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točki g) in h) prvega odstavka 4. člena in drugod)

Obrazložitev:

Veljavni uradni prevod je na več mestih nedosleden, saj poleg besede gibanje na več mestih uporablja tudi pojem mobilnost. Izraz gibanje je vsebinsko preozek. Neposreden prevod bi bil gibljivost, premičnost. Izraz mobilnost se nanaša tudi na različne oblike prevoza in pogoje zanj, vključuje pogoje za možnost izbire o tem, ali se bo nekdo gibal.

19. **Del besedila, da bo država »sprejemala ukrepe, tako da bo v največji mogoči meri izkoristila vire, s katerimi razpolaga,«** *namesto, da se država »zavezuje sprejeti največ možnih ukrepov v okviru razpoložljivih sredstev«*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: drugi odstavek 4. člena)

Obrazložitev:

V uradnem prevodu te določbe se spregleda, da to besedilo izvirnika MKPI le povzema besedilo iz 2. člena Pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP). Besedilo MKPI ni dosledno prevedeno kot MPESKP in je nepotrebno zapleteno ter zato manj razumljivo. Razlika v pomenu prevoda je ključna. Veljavni prevod navaja k razumevanju, da bo država sprejemala kar največ ukrepov, da se doseže polno uresničenje ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic le v okviru določenih razpoložljivih sredstev, ne pa, da mora v največji možni meri izkoristiti vire. Predlog sledi prevodu identične določbe MPESKP. Morda bi bilo še ustrežnejše namesto besedne zveze »vire s katerimi razpolaga« uporabiti »razpoložljive vire«, saj bi to jasneje vključevalo tudi dolžnost izkoristiti potencialne vire.

Velja izpostaviti tudi primer širših dilem glede uporabe dovršnosti (kaj je treba doseči kot rezultat) ali nedovršnosti (ali je zaveza le kot proces, prizadevanje) pri prevajanju posameznih določb MKPI. Pri prevodu drugega odstavka 4. člena je primer nedoslednosti najbolj očiten. Pravilen prevod terja doseganje rezultata. MPESKP zavezuje, da se »postopno doseže polno uresničenje teh pravic«, torej ne le »uresničevanje«. Drugod v besedilu MKPI je vprašanje dovršnosti treba skrbno premisliti; na to opozarja tudi kontekst uporabe glagolnika (več o tem spodaj v točki 49 obrazložitve).

20. Prepoved oženja veljavnih človekovih pravic in svoboščin »z izgovorom, da je ta Konvencije ne priznava ali da jo priznava v manjši meri« namesto »dejstvo, da ta konvencija ne priznava neke človekove pravice in temeljne svoboščine ali jo priznava le v manjši meri«

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: četrti odstavek 4. člena)

Obrazložitev:

Bistvo določbe je, da konvencija ne sme biti (zgrešen) izgovor (angl. izraz »pretext«) za oženje človekovih pravic in svoboščin, ki so urejene z drugimi nacionalnimi ali mednarodnimi akti. Konvencija te pravice izrecno varuje, če so vsebinsko še ugodnejše kot konvencija. V uradnem prevodu je zgrešeno preveden ta kontekst prav v nasprotno smer, češ da je dejstvo, da ta konvencija ne priznava neke pravice ali svoboščine, ki je sicer urejena v drugih notranjih ali mednarodnih aktih.

21. Enaka korist na podlagi prava namesto zakonske ugodnosti

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: prvi odstavek 5. člena)

Obrazložitev:

Besedna zveza »equal benefit of the law« izvirno izhaja iz anglosaške pravne tradicije (na primer iz ustavnega prava Južne Afrike, Kanade). Besedna zveza »zakonske ugodnosti« premalo poudarja, da gre za to sintagmo. Predlagana izboljšava prevoda je bolj dobesedna, saj se besedna zveza »zakonske ugodnosti« premalo nanaša na rezultat (enake koristi za vse), na izenačevanje, kar presega formalno enakost pri razdeljevanju ugodnosti. Gre za koncept, ki presega zakon kot obliko, po drugi strani pa se ne nanaša le na dodeljevanje zakonskih ugodnosti.

22. Prepoved diskriminacije na katerikoli podlagi namesto ne glede na okoliščine

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 5. člen)

Obrazložitev:

Namen predlaganega popravka je ohranitev mednarodne nomotehnike. Izvirno besedilo MKPI uporablja besedno zvezo »all grounds«, torej varuje pred diskriminacijo na katerikoli podlagi.

Drugi mednarodni dokumenti v okviru OZN in Sveta Evrope v primerih naštevanja možnih podlag (razlogov) za diskriminacijo kot splošen izraz poleg primeroma naštetih posameznih podlag (spol, starost) uporabljajo besedno zvezo »any other status« (katerikoli položaj). Tudi to besedno zvezo se je doslej nedosledno prevajalo: kot da je prepovedana diskriminacija na »kaki drugi okoliščini« (npr. Splošna deklaracija o človekovih pravicah, MPESKP...), ali kot ne glede na »kakršenkoli drug položaj« (v Konvenciji otrokovih pravicah KOP). Po veljavnem prevodu bi se lahko razumelo, da gre za družbene okoliščine, mišljene pa so osebne okoliščine, ki so podlaga za diskriminacijo.

Izraz »okoliščine« je v vsakem primeru preozek. Pri prevajanju se je treba izogniti dvoumnosti, ki bi omogočala besedno razlago, da gre po MKPI za varstvo pred diskriminacijo le zaradi invalidnosti ne glede na (družbene) okoliščine. Tudi z vidika notranjepravne terminologije rešitev ni ustrezna. Varianta za ustrežnejši prevod je zato lahko »zaradi vseh /katerihkoli osebnih okoliščin«. Ta rešitev sicer projicira ustaljeno domačo nomotehniko v besedilo MKPI, a je jasnejša.

Pomislek pa je, da ta rešitev lahko hkrati oži možnost razlage, da se med osebne okoliščine šteje tudi drug »položaj« (status). Zaradi konteksta ustreznega razumevanja celostne prepovedi diskriminacije glej tudi predloge popravkov prevoda v 1 - 4, 9., 12. in 23 – 26 točki obrazložitve.

23. Drug status *namesto druge okoliščine*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka p) Preambule)

Obrazložitev:

Glej prejšnjo točko. Možna različica prevoda bi bila »drug položaj«. Pri tem je argument tudi prevod 2. člena KOP, ki uporablja besedno zvezo »kakršenkoli drug položaj«. Uporaba besede status, ki je sicer tujka, omogoča lažjo razlago, da so razlogi za diskriminacijo lahko tudi pravni, ne le dejanski položaji oz. statusi (na primer državljanstvo, stalno prebivališče, zakonska zveza).

24. Premoženje *namesto lastnina*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka p) Preambule; peti odstavek 12. člena)

Obrazložitev:

»Property« (premoženje) je širši pojem, kot lastnina in ga v slovenščino ustrezno prevaja npr. besedilo 1. člena 1. Protokola k Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic (EKČP). Po razlagi Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) zajema sklop premoženjskih pravic, potencialno tudi pričakovanih pravic in pravic, ki izhajajo iz socialnih dajatev.

25. Mnenje *namesto prepričanje*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka p) Preambule)

Obrazložitev:

Prevod izraza »opinion« v »prepričanje« je preozek in nenatančen. Pojem mnenje (»opinion«) je bistveno manj kompleksen kot prepričanje (»belief«) oz. nazor. MKPI smiselno varuje tudi pred razlikovanjem zaradi mnenja. Glej primerjalno ustrezne prevode v 2. členu KOP, 2. členu Splošne deklaracije o človekovih pravicah ter v 21. členu Listine Evropske unije o temeljnih pravicah.¹⁰

26. Večkratna diskriminacija *namesto različne vrste diskriminacije*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka p) Preambule; 6. člen)

Obrazložitev:

Prevajanje »multiple discrimination« v »mnogovrstne« oz. »različne vrste diskriminacij« je pomensko zgrešeno. S prevodom se izgubi smisel izrecnega opozorila na prepoved posebne oblike diskriminacije.

¹⁰ Dostopno na <https://www.gov.si teme/mednarodnopravni-dokumenti-s-podrocja-clovekovih-pravic-in-porocanja-slovenije/>.

Večkratna (multipla) diskriminacija pomeni diskriminacijo zaradi več osebnih okoliščin hkrati (za opredelitev glej npr. 12. čl. Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD)), njena različica pa je tudi presečna (intersekcijska/intersekcionalna) diskriminacija, ki je po razlagi Odbora za pravice ljudi z invalidnostmi prav tako smiselno prepovedana po MKPI.

Z napačnim prevodom se izgubi poudarek, da je namen MKPI dosegati tudi odstranitev teh hujših pojavnih oblik diskriminacije, ki lahko multiplicirajo tudi negativne učinke (posledice) in ranljive skupine ljudi izpostavljajo še dodatnim tveganjem.

27. Opolnomočenje *namesto krepitev vloge in položaja*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: drugi odstavek 6. člena)

Obrazložitev:

Izraz opolnomočenje je natančnejši prevod angleškega izraza »empowerment«. Ne gre le za krepitev družbenih vidikov (vloge in položaja), ampak gre tudi za individualno opolnomočenje (npr. psihološko, motivacijsko,) oseb v družbi. Gre tudi za krepitev njihove osebne avtonomije kot predpostavke za družbeno opolnomočenje. To mora zajeti med drugim sposobnost za odločanje, za izbiro. Izraz opolnomočenje omogoča razumevanje, da gre za obe plati, torej za dovolj moči osebe navznoter in navzven.

28. Otrokova največja korist *namesto zgolj otrokova korist*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 7. člen)

Obrazložitev:

Pri veljavnem prevodu gre za zoženje (izpuščena beseda) ključne paradigme varstva pravic otrok (besedna zveza »best interest of the child«). Ta napaka se sicer pojavi tudi v prevodu KOP, a to ni razlog, da terminologije prava OZN na tem mestu ne bi povzeli pravilno. MKPI je sinteza (in hkrati nadgradnja) obstoječih instrumentov prava OZN, dosedanjih napak prevod MKPI ne sme ponavljati.

Na tem mestu podajamo še predlog, ki je še natančnejši, a odstopa od dosedanje prevladujoče domače prakse: »najboljša korist« (»best interest«). Gre za kvalitativen, ne le kvantitativen izraz.

29. Prilagoditve ter objekte in naprave *namesto prilagoditve*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka f) prvega odstavka 8. člena in drugod)

Obrazložitev:

Angleški izraz »facility« je težko prevajati v vseh pomenskih odtenkih, ki jih lahko ima, zato ga je treba tolmačiti v kontekstu, praviloma široko. Prevod je ponekod ustrezen, ni pa dosleden. Na več mestih predlagane rešitve, ki so široke, ker se pomen dostopnosti ne nanaša le na prilagoditve stavb, cest in druge prilagoditve, pač pa tudi na prilagoditve objektov in naprave, ki zagotavljajo dostopnost. Rešitev je na primer opisna sintagma »objekti in naprave«. Vendar je treba upoštevati kontekste vsakokratne določbe, zato je to eno od vprašanj, ki bodo na posameznih mestih terjala nadaljnjo razpravo (glej od 45 točke obrazložitve dalje).

30. Ozaveščevalno-izobraževalni programi *namesto izobraževalni programi za osveščanje*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka d) drugega odstavka 8. člena)

Obrazložitev:

Predlagamo, da se besedno zvezo »awareness-training programmes« prevaja v »ozaveščevalno-izobraževalni programi«. Gre za programe, kjer se ljudi hkrati ozavešča in izobražuje. Ozaveščevalne vsebine zasledujejo drugačen cilj kot izobraževalne. Vedenja, znanja in veščine so namreč brez zavedanja, spodbujanja in empatije bistveno manj učinkovita. Potrebno je torej oboje.

31. Dostop do pravosodja *namesto le sodnega varstva*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 13. člen)

Obrazložitev:

Pomen pojma »access to justice« je širši kot dostop do sodnega varstva. Glede na besedilo MKPI vključuje tudi dostop do tožilstva in organov pregona kaznivih dejanj oz. do vseh faz postopkov pred temi organi. Neposreden prevod »access to justice« kot »dostop do pravice« sicer pomensko ni čisto natančen, ker gre po vsebini pravzaprav za zavarovanje pravice. »Access to justice« se namreč opredeljuje kot zmožnost (spodobnost) vsakogar, da prek različnih pravnih sredstev in drugih poti (pravosodnih storitev, tudi alternativnih načinov reševanja sporov) išče in doseže pravično rešitev pravnih težav, na primer odpravo kršitev človekovih pravic.¹¹

32. Duševne celovitosti *namesto duševne integritete*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 17. člen)

Obrazložitev:

Izraz »duševna celovitost« je uporabljen že v 35. členu Ustave RS in je izraz mednarodnih obveznosti. Gre za v slovenski zakonodaji že ustaljen pravni termin, zato tujka »integriteta« ni na mestu.

33. Natančnejša opredelitev pravice do neodvisnega življenja

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 19. člen)

Obrazložitev:

Določba iz 19. člena MKPI opredeljuje presečno pravico do neodvisnega življenja, ki je pomembna za celostno razumevanje drugih določb. V veljavnem prevodu ni ustreznih poudarkov, saj je bistvo, da morajo imeti ljudje z invalidnostmi enake možnosti izbire glede življenja v skupnosti kot drugi, varuje se njihovo neodvisnost, avtonomijo. V prevodu ima 19. člen naslov »samostojno življenje«, v prvem odstavku pa je zapoved o življenju v družbi »z možnostmi izbire, kot jih imajo drugi« (v izvirniku »with choices equal to others«) zreducirana zgolj na »odločanje«.

¹¹ Primerjaj z opredelitvijo OECD iz leta 2019 [Access to justice | Government at a Glance 2021 | OECD iLibrary \(oecd-ilibrary.org\)](https://oecd-ilibrary.org/governance/access-to-justice-government-at-a-glance-2021).

Ne gre le za monocentrično odločanje temveč za izbiro med več možnostmi. To se lahko mdr. zožujoče razlaga, kot da se nanaša le na javno sfero odločanja. »Choice« je sicer povsod drugod v besedilu konvencije preveden kot izbira, zato je na tem mestu očitna nedoslednost. Premisliti velja ali bi določilo lahko prevajali opisno: torej kot »z možnostmi odločanja in izbire, kot jih imajo drugi«. Tak je predlog za rešitev prevoda iz 3. člena »freedom to make one's own choices«.

V točki b) je osebna asistenca prevedena kot »osebna pomoč«, kar ima pokroviteljski oz. dobrodelni (ang. charity) prizvok. Čeprav je to splošno neustrezno (glej točko 11), je tak prevod prav na tej točki, ki naj bi najbolj opolnomočila, posebej neustrezen. Tudi namen osebne asistencije je preveden neustrezno: da je ta »potrebna za življenje in vključitev v skupnost ter za preprečevanje osamljenosti«. Ta je »nujno potrebna za podporo življenju in vključevanju v skupnost ter zaradi preprečevanja izolacije ali segregacije iz/v skupnosti. Napačen prevod ustvarja vtis, da gre za popolno izključenost, in da je vključitev dovršen oz. enkratni dogodek, ne pa proces.

Neustrezno se prevaja in s tem zamegljuje tudi povezava s preprečevanjem segregacije (glej naslednjo točko).

34. Segregacija *namesto izločevanje ali zapostavljanje*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 19. člen, tretji odstavek 23. člena)

Obrazložitev:

Segregacija je, čeprav tujka, ustaljen pravni pojem (oblika hude sistemske diskriminacije). Prevod skuša pojem neupravičeno posloveniti. Vsebinsko prevod ni napačen, a je to enako kot če bi pojem diskriminacija nadomestili z razločevanjem (ki nima vrednostno zelo negativne, tudi pravne konotacije). S takšnim prevodom se lahko zabriše zavedanje o strogosti prepovedi in preprečevanja segregacije, normativni pomen ter prepoznavnost pojava.

Prevod MKPI sicer na več drugih mestih za druge izraze (ki nimajo takšne pomembne vsebinske konotacije) ohranja uporabo tujk (na primer komunikacija, mobilnost ipd.).

35. Oblika *namesto oblika zapisa*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 21. člen a.), c.) in drugod, 17. člen Protokola)

Obrazložitev:

Veljavni prevod je zožil pomen izraza oblika zagotavljanja informacij ipd. le na obliko zapisa, kar iz izvirnika ne izhaja. Mišljene so različne oblike zagotavljanja informacij ali komunikacije, ne le pisne. Izraz zapis neupravičeno zoži pomen določb, na le nekatere vidike (pisnega) sporazumevanja. Besedilo (vsebinsko) MKPI je treba glede na 49. člen konvencije in 17. člen protokola zagotoviti v dostopni obliki tudi tistim, ki ne morejo ali ne znajo brati. Problem oženja pomena določb je posebno velik, kadar se izraz zapis uporablja namesto izraza komunikacija. Glej tudi obrazložitev zgoraj k 16. točki.

36. Pridobivanje, sprejemanje in sporočanje idej *namesto vsebin*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 21. člen)

Obrazložitev:

Pri prevajanju besedne zveze »freedom to seek, receive and impart information and ideas« v »pridobivanje, sprejemajo ter sporočajo informacije in vsebine« gre za vsebinsko pomanjkljivost, ne za vprašanje sloga izražanja. V kontekstu uresničevanja pravice do svobodnega izražanja in mnenja je izraz »ideja« natančnejši in širši od izraza vsebina ter sledi ustaljenim prevodom drugih konvencij, na primer 10. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah ali 11. člena Listine Evropske unije o temeljnih pravicah. Ideje vključujejo tudi abstraktne, simbolne, presežne vsebine.

37. Življenjsko ureditev *namesto življenjske okoliščine*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 22. člen)

Obrazložitev:

Besedna zveza »living arrangement« v izvirniku MKPI se širše nanaša na celotno ureditev življenja, npr. na družinske razmere, ali je oseba pod skrbništvom, ali živi v instituciji ali neodvisno. Načeloma mora imeti oseba avtonomijo pri tem kakšno življenjsko ureditev si izbere. Besedna zveza »življenjske okoliščine« pa je lahko podlaga za razlago, ki bi neupravičeno ožila razumevanje na neke širše zunanje družbene ali osebne okoliščine.

38. Ureditev dveh *namesto več pravic*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka b) prvega odstavka 23. člena)

Obrazložitev:

Določba ureja dve pravici, ne več. Gre za pravico ljudi z invalidnostmi do svobodnega in odgovornega odločanja o številu svojih otrok in starostni razliki med njimi in za pravico, da imajo zagotovljen dostop do starosti primernih informacij in izobraževanja o načrtovanju in ustvarjanju družine. Potrebna je dvojina, uradni prevod je zato premalo razumljiv. Tretji del besedila določbe se nanaša zgolj na obveznosti države, da zagotovi potrebna sredstva za uresničevanje teh (dveh) pravic.

39. Razvoj človekovih potencialov *namesto zmožnosti, sposobnosti*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 24. in 30. člen)

Obrazložitev:

Beseda potencial je sicer tujka, a ima poseben in pomemben vsebinski pomen. Potencialni prispevek oseb z invalidnostmi k splošni blaginji in raznolikosti se sicer že v točki m) preambule neustrezno prevaja kot »morebitni prispevek«. Še bolj je izgubljen pomen besede potencial tam, kjer se ta termin nanaša na človeški potencial. Gre za zelo pomemben vsebinski poudarek, saj se potencial nanaša na možnosti, kaj lahko človek, ki je opolnomočen, šele postane (samouresničevanje). Ta poudarek je pomemben tudi z vidika prihodnjih perspektiv, ki bi jih omogočil razvoj tehnologije, vključno z umetno inteligenco. (Ne)zmožnosti ali sposobnosti pa so pretežno statična kategorija, ocenjujejo se v eni časovni točki (danost, predispozicije). Pri razvoju potencialov gre torej za najširše vidike razvoja človekove osebnosti, ne le tiste, ki so merljive (znanje, spretnosti, veščine). Sporen je tudi prevod Agende 2030.

40. **Informirano (varianta: obveščeno)** *namesto zavestno soglasje*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka d) 25. člena)

Obrazložitev:

Države so zavezane omogočiti, da zdravstveni delavci osebam z invalidnostmi zagotavljajo enako kakovostno oskrbo kot drugim na podlagi podanega informiranega (»informed consent«) in ne zavestnega soglasja. Vsebinska razlika je v tem, da se človek lahko odloči na podlagi informacij, ki jih je prejel (in so jih dolžni zagotoviti zdravniki), da se lahko obveščeno odloči. Bistvo dajanja soglasja ni v sposobnosti upravičenca, ampak je tem do česa je upravičen preden soglasje da. Torej v obveznostih zavezancev obvestiti osebo z invalidnostjo o vseh vidikih (izboljšanje, tveganja ipd.), da se potem lahko sam obveščeno odloča, na primer, izbira glede zdravstvene oskrbe.

41. **Programe pozitivnih in posebnih ukrepov** *namesto spodbujevalne akcijske programe*

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka h) prvega odstavka 27. člena)

Obrazložitev:

Besedna zveza »affirmative action« iz izvirnika konvencije je neustrezno prevedena. V rabi je v nekaterih anglosaških (ZDA) sistemih, v sistemu EU se običajno uporablja izraz »positive action«. Čeprav sta izraza skoraj sopomenki, pa je pri »affirmative action« v ospredju načelo, da gre že za vzpostavljanje ravnotežja v smislu zastopanosti, udeležbe, ne le za izenačevanje izhodiščnih možnosti (za vstop, ali za tekmovanje npr. na trgu dela). Zato izraz »affirmative action« bolj ustreza t.i. vključujoči enakosti. Gre za najbolj daljnosežne spodbujevalne ukrepe, ki jih notranje pravo (npr. Zakon o enakih možnostih žensk in moških in Zakon o varstvu pred diskriminacijo, pred tem Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja) poimenuje kot posebni in pozitivni ukrepi. Zgled za prevod je tudi, kako se »positive action« prevaja v direktivah EU (npr. v t.i. okvirni direktivi 2000/78/ES). Vsebinsko možna bi bila tudi uporaba izraza »programe pozitivne diskriminacije«. To pa je neustrezen izraz iz vrste pragmatičnih razlogov (contradictio in adiecto, diskriminacija ima negativno konotacijo; čeprav je izraz v rabi v notranji pravni praksi, lahko povzroča zmedo), pravo OZN pa ga sploh ne uporablja.

42. **Neupravičeno izpadle besede (primeri):**

- **staroselsko** poreklo (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka p) preambule),
- **najboljša** korist otroka (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 7. člen),
- **karierno** napredovanje (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 27. člen).

43. **Nedoslednosti in nenatančnosti (primeri):**

- **pravno in poslovno sposobnost** *namesto* le **pravno sposobnost** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 12. člen). Opisni prevod nakazuje, da so mišljene različne vrste pravnih sposobnosti, vključno s poslovno sposobnostjo. Tudi prevod poslovna sposobnost *namesto* pravna sposobnost bi bil ustrežnejši. Pomen te napake za možno preozko razumevanje je izredno velik, opozorila na to so znana tudi v pravni stroki.¹²

¹² Glej mag. Ž. Cotič, Izgubljeno s prevodom: problematika poslovne sposobnosti v Konvenciji o pravicah invalidov; Pravna praksa, Leto 33, št. 9, 6. mar. 2014, str. 16-17.

- **razvijajoče se sposobnosti otrok** *namesto* le **razvojne sposobnosti** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 7. člen, glej obrazložitev k 27. točki);
- **psihološko** *namesto* **psihično okrevanje** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: četrti odstavek 16. člena).
Psihično se domnevno nanaša le na notranje procese (»zdravljenje«). Psihološko nasprotno daje pomemben poudarek, da se okrevanje nanaša na vedenje, na odnos do samega sebe in hkrati do soljudi. Torej gre tudi za odnose med ljudmi, za družbeni vidik.
- Hkratna uporaba izraza **poroka in zakonska zveza** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: v točki a) prvega odstavka 23. člena);
- **na populacije usmerjene javne zdravstvene programe** *namesto* **populacijske javne zdravstvene programe** (population-based) (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka a) 25. člena);
- **informacije** *namesto* **ustrezni podatki** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: prvi odstavek 31. člena), podatki so le ena vrsta informacij;
- **razčlenjeni** *namesto* **»razvrščeni«** **podatki** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: drugi odstavek 31. člena).
Razčlenjeni podatki so ustaljen pravni pojem, ki se nanaša na možnost njihove analize z vidika položaja več posameznih družbenih skupin hkrati. Ne gre za osebne podatke. Zbirajo se razčlenjeno na podlagi več osebnih okoliščin hkrati, in tako npr. omogočajo poglobljeno analizo položaja oseb z invalidnostmi in njihovih podskupin, npr. mlajših žensk. Potrebni so za uspešno spremljanje stanja in usmerjeno oblikovanje politik, zlasti tudi sprejemanje ciljnih (npr. spodbujevalnih) ukrepov.
- **izboljšave besedila za lažje razumevanje obveznosti, primeri:**
prvi odstavek 33. člena (jasnejša opredelitev različnih dolžnosti vlade za uresničevanje MKPI);
Oblike izkoriščanja, nasilja in zlorabe, tudi tiste, ki so povezane z vidiki spola (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: prvi odstavek 16. člena) - na tem mestu je treba povezave s spolom razumeti v najširšem možnem smislu, nikakor ne le v smislu biološkega spola (ang. sex), ampak predvsem v smislu družbenih vlog in drugih vidikov, pripisanim spolu in v zvezi z njimi (ang. gender).

44. Problem postavitve ločila oz. vejice v prevodu: **pred, namesto za besedo zaupno**

(mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 3. člen Izbirnega protokola)

V uradnem prevodu se ravnanje Odbora nanaša le na zaupna sporočila oz. pritožbe. Smiselno je zaupnost mišljena splošno: nanaša se na zaupno komunikacijo Odbora o pritožbah z državo do končne odločitve. Jasneje je ta namen razviden v francoskem izvirniku: »porte confidentiellement à l'attention de l'État Partie intéressé toute communication«. Zato je ustrežnejši prevod »Odbor o vsakem sporočilu, ki mu je predloženo, zaupno obvesti državo pogodbenico«.

DRUGA ODPRTA PRESEČNA VPRAŠANJA, VPRAŠANJA POTREBNA POENOTENJA

45. Odprto vprašanje glede uporabe sicer ustaljenih izrazov v notranjem pravu

- **npr. enake možnosti** bi bilo vsebinsko mora na več mestih ustrezneje prevajati kot **enake možnosti in priložnosti** (opisno, primerjaj s »skills«, »facilities« ipd.);
- **največja** otrokova korist - **najboljša** otrokova korist (kvalitativen poudarek glej zgoraj k 27. točki obrazložitve);

46. Jasen, na pravice in nosilce pravic osredotočen jezik

To vprašanje je presečno in pomembno po učinkih: pomembno je, da ni v ospredju le izostritev obveznosti države, ampak da besedilo omogoča samo-prepoznavanje ljudi z invalidnostmi v njem v smislu nosilcev pravic, upravičenj, pravnih interesov (da lahko opredelijo svoj pravni položaj, razumejo, kaj lahko pričakujejo od države). **V uradnem prevodu je pogost nedoločen, le na proces obravnave ljudi, ne na same ljudi usmerjen prevod**, npr. uporaba glagolnika (glej tudi točka 48 obrazložitve). **To je torej pomembno za razumljivost MKPI za upravičence, pa tudi za razumevanje namenov določb:**

- primer mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka c) prvega odstavka 24. člena, ali bi bil boljši prevod: »da osebe z invalidnostmi učinkovito sodelujejo v svobodni družbi *namesto* "omogočanje učinkovitega sodelovanja invalidov v svobodni družbi";

Prevod premalo upošteva izhodišče, da so človekove pravice z MKPI priznane in se države z MKPI le obvezujejo, da jih zagotavljajo in varujejo; torej tudi otroci jih imajo, zaradi MKPI jih ne bodo šele imeli in jih ne bodo države šele opredelile, ustvarile (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: tretji odstavek 7. člena).

47. Normativna plat zapovedi (prihodnjik/mora)

Dileme se odpirajo, ker se pri nomotehnikih morda preveč upošteva notranjepravna pravila (npr. raba sedanjika):

- **primer: »morajo sprejeti« ali »bodo sprejele«** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 10. člen);
- **»si bodo z vsemi močmi prizadevale«, namesto »si prizadevajo«** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: peti odstavek 23. člena);
- **da zagotovijo (angl. »ensure«** npr., mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 30. člen na več mestih);
- **način prevoda posameznih izrazov** npr. angl. »require« kot potreba ali ponekod zahteva (že uradni prevod na nekaj mestih ni dosleden; dileme npr. odpira 24. člen);

Opozarjamo tudi, da je treba izraz »necessary« glede na kontekst prevajati kot nujno potrebno, ne le potrebno (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 2. člen, tč. b.) 19. člena, 4. člen Izbirnega protokola in druge); prevod je sicer nedosleden, primer pravilnega prevoda je četrti odstavek 23. člena.

48. Premisliti variante izrazov s pomenskimi odtenki, poudarki

- npr. beseda »spodbujati« se v prevodu pogosto pojavlja, čeprav je v originalnih jezikovnih različicah MKPI v besedilu na različnih mestih cela vrsta različnih podobnih izrazov v angleščini, ki imajo pomenske (pod)odtenke: »promote«, »foster«, »advance«, »encourage«, »assist«, »nurture«, »facilitate«; pojavljajo se tudi v kombinacijah npr. »encourage and promote« (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 30. člen); To vprašanje je treba premisliti vsebinsko, vendar hkrati v kontekstu čim lažje razumljivosti (glej točko 50).

49. Ni vselej ustrezno, kako so določeni cilji MKPI, ki jih je treba doseči

To odpira izjemno pomembna vsebinska vprašanja ustreznosti prevoda, ne gre za vprašanja sloga. Jasnost in določnost pri urejanju s predpisi terja, da to ne sme biti prepuščeno razlagi. Ta vprašanja Zagovornik navaja kot odprta, nanje bi bilo treba ob uporabi jezikovnih metod in s sodelovanjem pravnikov lingvistov odgovoriti tudi z natančno preučitvijo zakonodajnih gradiv, morda tudi prakse razlage MKPI s strani Odbora MKPI; **nekaj ponazoritev dilem:**

- **Dovršnost (kaj je treba doseči kot rezultat) ali nedovršnost (ali je zaveza le vzpostaviti proces, prizadevanje), podobne dileme odpira uporaba glagolnika;**

primer očitne napake: »doseže« namesto »dosega«, »uresničenje« namesto »uresničevanje« (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: drugi odstavek 4. člena glede sintagme iz MPESKP je jasen primer napake, glej zgoraj točka 19 obrazložitve);

- **primeroma je Zagovornik dal predlog ustrežnejših prevodov glede ciljev zagotavljanja dostopnosti** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 9. člen);

- **drugod je to vprašanje lahko bolj zahtevno:**

- **ali je naloga »Spodbujanje osveščenosti/varianta: ozaveščenosti« ali zgolj: »ozaveščanje«** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 8. člen);

- **»Da bi preprečile pojave vseh oblik izkoriščanja« ali »za preprečevanje pojavljanja vseh oblik izkoriščanja«** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 16. člen);

- številne določbe 24. člena npr. »omogočajo« ali »omogočanje«; »ukrepe, da zaposlijo učitelje« ali »ukrepe za zaposlovanje učiteljev«.

50. Vprašanje natančnega in po drugi strani čim bolj enostavnega (razumljivega) sloga jezika (primeri za ponazoritev):

- presečno vprašanje zagotavljanja jasnosti je, kako ob upoštevanju normativnega vidika hkrati uporabiti **čim lažje razumljiv jezik**; tak primer je izogibanje sinonimom; drug primer je vprašanje slogovno morda nezaželenega ponavljanja besed: denimo v daljših stavkih se v izvirniku večkrat pojavlja »osebe z invalidnostjo«, kar pa prispeva k razumljivosti, da se ta del besedila nanaša nanje; na ta vprašanja bi lahko pomagala odgovoriti tudi stroka, najboljše rešitve pa bi lahko poiskali tudi s testiranjem z bralci, ki težje berejo. To ne pomeni, da bi bilo besedilo MKPI prirejeno v obliko preprostega jezika ali celo lahkega branja, vendar bi veljalo upoštevati nekatera izhodišča oziroma temeljna pravila.

- Že v sedanjem prevodu kot tudi v predlogu so v uporabi **tujke**. V predlogu se jih pragmatično zavestno ohranja ali predlaga tam, kjer so ustaljeno v rabi v teh kontekstih in kjer slovenski izrazi niso sprejeti (npr. diskriminacija, segregacija), tam kjer ujamejo pomensko še kaj več oziroma slovenski izrazi ne dosežejo vseh pomenskih plasti (npr. interakcija, instrument, potencial), ali kjer je to smiselno zaradi kombiniranja izraza v drugih, uveljavljenih kontekstih rabe besede oziroma njenih izpeljav (na primer komunikacija bi bila sicer povsem ustrezno prevedena kot sporazumevanje, vendar je pomemben kontekst rabe besede tudi komunikacijska tehnologija, komunikacijska dostopnost; podoben izraz je informiranje). Ponekod je v veljavnem prevodu neupravičeno v rabi tujka (npr. humanost namesto človečnost).
- **»usposabljanje« ali »habilitacija«** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 26. člen) – habilitacija je primer uporabe tujke, ki je v notranji praksi države zelo redko v rabi v tem kontekstu;
- **»alternativne« ali »nadomestne«** oblike komunikacije – trenutno je uporabljena tujka, vendar se v stroki uporablja tudi pojem nadomestna komunikacija, glej opombo 9.
- **»stalno«/»trajno« usposabljanje ali »nadaljnje« usposabljanje (»continuing training«)** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 26. in 27. člen);
- **dileme o pravilni sintaksi stavkov, tudi vrstni red besed:** primer mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka e) 25. člena): sedaj »prepovejo diskriminacijo invalidov pri zdravstvenem zavarovanju, ki mora biti zagotovljeno pošteno in primerno, in življenjskem zavarovanju, če ga omogoča notranja zakonodaja»; sintaksa o tem, da mora biti zavarovanje razumno (primerjaj zgoraj v točki z opredelitvijo razumne prilagoditve) sodi na konec stavka, tako da se nanaša na oba tipa zavarovanj ali le na zadnjega? »ki morata biti zagotovljena pošteno in na razumen način« – vprašanje je na mestu tudi zaradi primerjave s francosko in rusko različico izvirnika besedila;
- **»zgodnje« namesto »pravočasne« informacije** (za starše otrok, ki se rodijo z invalidnostmi) (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: tretji odstavek 23. člena) – ali ni bistvo v kar najbolj zgodnjem informiranju (»pravočasnost« sploh ni ključna oz. v tem smislu ni tako relevantna)?

51. Dileme z vidika prevajanja izrazov iz mednarodnega/anglosaškega prava in natančnega razbiranja namena konvencije

- **»enaka korist na podlagi prava« namesto »zakonske ugodnosti«** - glej zgoraj točko 21
- **»zakonito zastopanje, poslovodstvo« namesto »varuštvo, skrbništvo nad premoženjem«** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 23. člen), ang: wardship, trusteeship, fra: de tutelle, de curatelle, de garde, hrv: starateljstva, hraniteljstva;

Izraz »wardship« je podoben položaju osebe pod skrbništvom (pooblastilo za nadomestno odločanje), pri nas je v zakonodaji v tej vlogi zakoniti zastopnik (otroka, ki se npr. loči od starševstva - ni jasno, ali je pravna razlika med institutoma »guardianship« in »wardship« le v starosti varovanja);

Prevajati izraz »trustee« le v zvezi s premoženjem je, čeprav vsebinsko ne zgreši, zelo verjetno preozko. Gre namreč za pogodbeno dogovorjen položaj za upravljanje nečesa,

skrbi za nekaj (ali nekoga?), kjer ne gre za skrbništvo (oseba, ki je ward pravno ne odloča namesto nekoga); gre samo za dejansko upravljanje, za pooblastilo za vodenje poslov, upravljanje, skrb; odprto vprašanje: ali niso v tem položaju v našem pravu rejniki? Otrok ima sicer starša ali skrbnika, rejnik pa le skrbi za otroka (hrana, šolanje) in ima v ta namen pogodbo z državo, ki mu je zaupala to vsakodnevno skrb.

- **Izraz »relief«** – (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: 2. člen Izbirnega protokola) kot ustrezna **vsebinska rešitev** (ne le formalno »pravno sredstvo«, lahko je tudi novo ustvarjeno politično sredstvo oziroma sistemska rešitev, npr. sprememba zakona za popravilo krivice);
- **Izraz »substantiated«** (mesta uporabe v besedilu veljavnega prevoda: točka e) drugega odstavka 1. člena Izbirnega protokola) – ta del se uradno prevaja kot vsebinsko »dovolj utemeljeno« sporočilo, čeprav je že pred tem razlog za nesprejem sporočila lahko, da je sporočilo očitno neutemeljeno (prav tako vsebinsko). Zagovornikov predlaga, da se opisno doda beseda »vsebinsko« utemeljeno ter besedilo **»ali podprto z dokazi«**. Smisel določbe je, da se lahko zavrne obravnavo sporočila tudi, če kršitev ni **»dokazana« oziroma »podprta z dokazi«**, torej utemeljena v smislu minimalnega dokaznega bremena. Tako navedene določbe pritožnikom v postopkih teh sporočil razlaga uradna spletna stran OZN (da se lahko zadevo zavrže, če »the complainant has not sufficiently presented/ described the facts and arguments for a violation of the Covenant«).¹³

¹³ Glej informacije na <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/individual-communications>.